

การคิดอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการเมือง:
หนังสือแห่งการใช้เหตุผลและแผนภาพโน้ต

(Systematic Thinking about Politics: A Book of Reasoning and Conceptual Diagrams)

ชลธิศ ธีระฉูติ

การคิดอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการเมือง :
หนังสือแห่งการใช้เหตุผลและแผนภาพโน้ตส์
(Systematic Thinking about Politics: A Book of
Reasoning and Conceptual Diagrams)

โดย ชลธิศ ธีระจิติ

Choltis Dhirathiti Copyright © 2022

การคิดอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการเมือง : หนังสือแห่งการใช้เหตุผลและแผนภาพมโนทัศน์
(Systematic Thinking about Politics: A Book of Reasoning and Conceptual Diagrams)

ผู้แต่ง อาจารย์ ดร. ชลธิศ ธีระจิตติ

Author Choltis Dhirathiti, Ph.D.

พิมพ์ครั้งที่ 1 กุมภาพันธ์ 2565

ISBN (e-book): 978-616-588-998-8

ราคา 179 บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ.2558 ห้ามลอกเลียนแบบหรือคัดลอก
ส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้เขียน

Copyright © 2022 Choltis Dhirathiti

All rights reserved.

No part of this Book may be transmitted or reproduced into any format for any means
without the proper permission of the Author. This includes electronic or mechanical
methods, photocopying, printing or by any information retrieval system.

จัดทำโดย อาจารย์ ดร. ชลธิศ ธีระจิตติ

สั่งซื้อได้ที่ ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
<http://www.chulabook.com>
โทร. 086 323 3703 4, 02 255 4433
customer@cubook.ac.th, info@cubook.chula.ac.th
Apps: CU-eBook Store

เกี่ยวกับผู้เขียน

ชลธิศ ธีระฐิติ เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาทางด้านทฤษฎีการเมือง ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539

About the Author

Choltis Dhirathiti teaches political theory at Chulalongkorn University, Thailand, since 1996.

To all my students,
past, present and future

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	1
บทที่ 1 ส่วนประกอบสำคัญของการคิดเกี่ยวกับการเมือง	3
บทที่ 2 ปรัชญาการเมือง ความคิดทางการเมือง และทฤษฎีการเมือง	11
บทที่ 3 การคิดอย่างเป็นระบบ และการคิดเชิงระบบ	13
บทที่ 4 การใช้เหตุผลสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษาทฤษฎีการเมือง	19
บทที่ 5 แผนภาพมโนทัศน์	41
บรรณานุกรม	110

คำนำ

ตัวอย่างสมมุติจากเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งหนึ่ง ที่เกิดขึ้นในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้มีแถลงการณ์จากฝ่ายประท้วงต่อต้านรัฐบาล ความว่า "รัฐบาลต้องแสดงความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวานนี้ การที่เจ้าหน้าที่ติดกำลังอาวุธของรัฐได้ใช้ความรุนแรงอย่างเหี้ยมโหดต่อกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงที่ไม่อาจป้องกันตนเองได้ มีการสังหารผู้บริสุทธิ์จำนวนมาก เป็นการกระทำที่โหดเหี้ยมเกินมนุษย์ อีกทั้งยังเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง"

ข้อความดังกล่าวจัดเป็น ข้อคิดเห็น (argument) ที่แสดงออกมาพร้อมการอ้างเหตุผลหรือข้อเท็จจริงสนับสนุน

แบบฝึกหัดหมายเลข 1

ประกอบด้วยคำถามสามคำถามย่อย ดังนี้

หนึ่ง เราสามารถแยกแยะเหตุผลอันเป็นข้ออ้าง ที่มีอยู่ในแถลงการณ์ดังกล่าว ออกมาเป็นจำนวนกี่ข้อความ?

สอง แต่ละข้อความนั้น เป็นข้อความลักษณะใด? เช่น เป็นข้อความเชิงประจักษ์ (empirical) เป็นข้อความเชิงจริยธรรม (ethical) เป็นข้อความเชิงคุณค่า (value หรือ normative) หรือเป็นข้อความเชิงปรัชญาหรือความคิดทางการเมือง (philosophical หรือ political thought) เป็นต้น

สาม ข้อความหลากหลายลักษณะเหล่านั้นถูกนำมาเชื่อมโยงกันอย่างไรให้เป็นชุดของข้ออ้างสนับสนุนข้อสรุปของแถลงการณ์นั้น? และการเชื่อมโยงดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือหรือไม่?

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือสำหรับนิสิตนักศึกษาและผู้อ่านทั่วไป ที่เริ่มต้นศึกษาเรียนรู้แนวคิดและแนวทางในการตอบคำถามเหล่านี้ โดยให้ความสำคัญกับการนำมโนทัศน์ต่าง ๆ ทางทฤษฎีการเมืองหรือความคิดทางการเมืองมาใช้ในการคิดของตนเอง

ส่วนประกอบสำคัญของการคิดเกี่ยวกับการเมือง

ความคิด (thought หรือ idea) เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้คิดหรือประธานแห่งการคิด กับ สิ่งที่ถูกคิดหรือวัตถุแห่งการคิด (object of thought) ส่วนการคิด (thinking) นั้น เป็นกระบวนการที่ผู้คิด มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุแห่งการคิด ซึ่งวัตถุแห่งการคิดนี้อาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่อยู่ภายนอกกายของผู้คิดคนนั้น หรือเป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวผู้คิดผู้นั้นเองก็ได้ นั่นคือเป็นการคิดเกี่ยวกับสภาวะภายในตัวผู้คิดเอง

ผลแห่งการคิด หรือความคิดในฐานะที่เป็นผลลัพธ์ ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ อาจมีได้หลายลักษณะ เช่น ความเห็น ความเชื่อ อุดมการณ์ ความรู้ ศรัทธา เป็นต้น และอาจแสดงออกได้ในหลากหลายรูปแบบ เช่น คำพูดข้อความ คำถาม คำสั่ง คำบ่นว่า คำสาปแช่ง คำประณาม ข้อเรียกร้อง เป็นต้น ซึ่งข้อคิดเห็น (argument) ก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกของผลแห่งการคิด

สิ่งที่เราสนใจในหนังสือเล่มนี้คือ การคิดเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งเป็นการคิดที่มีความเชื่อมโยงกับการกระทำของมนุษย์ในชุมชนทางการเมืองหรือสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำที่มีลักษณะเป็นการกระทำโดยส่วนรวม (collective action) ดังนั้น การให้ความหมายของเราต่อมโนทัศน์เรื่องความคิด จึงต้องต่อเติมขยายออกไปอีก

ความคิดเกี่ยวกับการเมือง มีลักษณะเป็นความคิดก็ต่อเมื่อมีเนื้อหาและผลแห่งการคิดที่เป็น มโนทัศน์ (ทางการเมืองและสังคม) และ การกลาย เป็นภาวะจริงของมโนทัศน์เหล่านั้น¹ ทั้งนี้ ผู้ที่จะสามารถกระทำให้มโนทัศน์

¹ Cf. Hegel, G. W. F. *Outlines of the Philosophy of Right*. Translated by T. M. Knox. Oxford: University Press, 2008, §1.

หรือความคิดนั้นกลายเป็นภาวะจริงได้นั้น ก็คือ มนุษย์ผู้คิดนั่นเอง และมนุษย์ผู้คิดเหล่านี้ดำรงชีวิตอยู่ในบริบททางประวัติศาสตร์ที่เป็นจริง ความคิดเกี่ยวกับการเมืองจึงต้องเป็นความคิดเกี่ยวกับการเมืองในบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่เป็นจริงด้วย สถานะและพัฒนาการของมนุษย์ผู้เป็นประธานแห่งการคิดเกี่ยวกับการเมืองนี้จึงเป็นใจความสำคัญที่จะทำให้เราสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดทางการเมืองและการคิดเกี่ยวกับการเมืองได้

การพิจารณาพัฒนาการของมนุษย์ในสังคมจึงเป็นปัจจัยสำคัญข้อหนึ่งที่สามารถทำให้เราเสริมสร้างความเข้าใจและขยายมุมมองในการวิเคราะห์ความคิดเกี่ยวกับการเมืองต่าง ๆ ได้ ด้วยตัวเราเอง และในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์โลกที่ผ่านมา เราสนใจประธานแห่งการคิดที่เป็นมนุษย์ในยุคที่ถูกเรียกว่า สมัยใหม่ นั่นคือ ประธานแห่งการคิดในยุคสมัยใหม่ (a modern subject)

แบบฝึกหัดหมายเลข 2

ให้อ่านเนื้อความจาก จูฬราหุลโฆวาทสูตร ซึ่งมีความยาวค่อนข้างมากนี้เสร็จแล้วตอบคำถาม สอง ข้อ ดังนี้

หนึ่ง การกระทำดี หมายถึงอะไร? อธิบาย

สอง องค์ประกอบของการกระทำของมนุษย์ มีอะไรบ้าง? วิเคราะห์

[อ้างอิง จูฬราหุลโฆวาทสูตร (เรื่องพระราหุล) พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๓ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๕ มัชฌิมปิณฑนาศก - ฉบับหลวง]

[๑๒๗] ดูกรราหุล เธอปรารถนาจะทำกรรมใดด้วยกาย กายกรรมนั้น เธอพึงพิจารณาเสียก่อนว่า เราปรารถนาจะทำกรรมนี้ได้ด้วยกาย กายกรรมของเรานี้พึงเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนทั้งผู้อื่นบ้าง กายกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากกรรมงั้นขอ. ดูกรราหุล ถ้าเมื่อเธอพิจารณาอยู่ พึงรู้อย่างนี้ว่า เราปรารถนา

จะทำความดีด้วยกาย กายกรรมของเรานี้ ฟังเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตน เพื่อเบียดเบียนผู้อื่น เพื่อเบียดเบียนทั้งตนทั้งผู้อื่น กายกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากดังนี้ไซ้ กรรมเห็นปานนี้ เธอไม่ฟังทำ ด้วยกายโดยส่วนเดียว. แต่ถ้าเมื่อเธอพิจารณาอยู่ ฟังรู้อย่างนี้ว่า เราปรารถนา จะทำความดีด้วยกาย กายกรรมของเรานี้ ไม่ฟังเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตน เพื่อเบียดเบียนผู้อื่น เพื่อเบียดเบียนทั้งตนทั้งผู้อื่น กายกรรมนี้เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบากดังนี้ไซ้ กรรมเห็นปานนั้น เธอฟังทำด้วยกาย. แม้เมื่อเธอกำลังทำความดีด้วยกาย เธอก็ฟังพิจารณากายกรรมนั้นแหละว่า เรากำลังทำความดีด้วยกาย กายกรรมของเรานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง กายกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากกระมังหนอ. ถ้าเมื่อเธอพิจารณาอยู่ ฟังรู้อย่างนี้ว่า เราทำความดีด้วยกาย กายกรรมของเรานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง กายกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ดังนี้ไซ้ เธอฟังเลิกกายกรรมเห็นปานนั้นเสีย. แต่ถ้าเธอพิจารณาอยู่ ฟังรู้ อย่างนี้ว่า เราทำความดีด้วยกาย กายกรรมของเรานี้ ย่อมไม่เป็นที่ไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง กายกรรมนี้เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบากดังนี้ไซ้ เธอฟังเพิ่มกายกรรมเห็นปานนั้น. ดูกรราหุล แม้เธอทำความดีด้วยกายแล้ว เธอก็ฟังพิจารณากายกรรมนั้นแหละว่า เราได้ทำแล้วซึ่งกรรมดีด้วยกาย กายกรรมของเรานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง กายกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากกระมังหนอ. ถ้าเธอพิจารณาอยู่ ฟังรู้อย่างนี้ว่า เราได้ทำแล้ว ซึ่งกายกรรมดีกายกรรมของเรานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง กายกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากดังนี้ไซ้ กายกรรมเห็นปานนั้น

เธอพึงแสดง เปิดเผย ทำให้ตื่น ในพระศาสนา หรือในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ผู้วิญญู แล้วพึงสำรวมต่อไป. แต่ถ้าเธอพิจารณาอยู่พึงรู้้อย่างนี้ว่า เราได้ทำ แล้วซึ่งกรรมใดด้วยกาย กายกรรมของเรานี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียน ตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง กายกรรมนี้เป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ดังนี้ไซ้ เธอพึงมีปิติ และปราโมทย์ ศึกษาในกุศลธรรมทั้งกลางวันและกลางคืนอยู่ด้วยกายกรรม นั้นแหละ.

[๑๓๐] ดูกรราหุล เธอปรารถนาจะทำกรรมใดด้วยวาจา เธอพึงพิจารณา วิจิตรกรรมนั้นเสียก่อนว่า เราปรารถนาจะทำกรรมใดด้วยวาจา วิจิตรกรรม ของเรานี้ พึงเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อ เบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง วิจิตรกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์ เป็นวิบากกระมังหนอ. ถ้าเธอพิจารณาอยู่ พึงรู้้อย่างนี้ว่า เราปรารถนา จะทำกรรมใดด้วยวาจา วิจิตรกรรมของเรานี้ พึงเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง วิจิตรกรรมนี้ เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ดังนี้ไซ้ วิจิตรกรรมเห็นปานนั้น เธอไม่ควรทำโดยส่วนเดียว. แต่ถ้าเธอพิจารณาอยู่ พึงรู้้อย่างนี้ว่า เราปรารถนา จะทำกรรมใดด้วยวาจา วิจิตรกรรมของเรานี้ไม่พึงเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง วิจิตรกรรมนี้ เป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นผลดังนี้ไซ้ วิจิตรกรรมเห็นปานนั้น เธอควรทำ. ดูกรราหุล แม้เมื่อเธอกำลังทำกรรมด้วยวาจา เธอก็พึงพิจารณาวิจิตรกรรมนั้น แหละว่า เราทำอยู่ซึ่งกรรมใดด้วยวาจา วิจิตรกรรมของเรานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อ เบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและ ผู้อื่นบ้าง วิจิตรกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากกระมังหนอ. ถ้าเธอพิจารณาอยู่ พึงรู้้อย่างนี้ว่า เราทำอยู่ซึ่งกรรมใดด้วยวาจา วิจิตรกรรมของ เรานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตน เพื่อเบียดเบียนผู้อื่น และเพื่อเบียดเบียน ทั้งตนและผู้อื่น วิจิตรกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากดังนี้ไซ้

เธอพึงเลิกวจีกรรมเห็นปานนั้นเสีย. แต่ถ้าเธอพิจารณาอยู่ พึงรู้อย่างนี้ว่า เราทำอยู่ซึ่งกรรมใดด้วยวาจา วจีกรรมของเรานี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง และเพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง วจีกรรมนี้เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบากดังนี้ไซ้ เธอพึงเพิ่มวจีกรรมเห็นปานนั้น. ดูกรราหุล แม้เธอทำกรรมด้วยวาจาแล้ว เธอก็พึงพิจารณา วจีกรรมนั้นแหละว่า เราได้ทำแล้วซึ่งกรรมใดด้วยวาจา วจีกรรมของเรานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง วจีกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก กระมังหนอ. ถ้าเธอพิจารณาอยู่ พึงรู้อย่างนี้ว่า เราได้ทำแล้วซึ่งกรรมใดด้วยวาจา วจีกรรมของเรานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง วจีกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากดังนี้ไซ้ วจีกรรมเห็นปานนั้น เธอพึงแสดง เปิดเผย ทำให้ตื่น ในพระศาสดาหรือในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้วิญญู ครั้นแล้ว พึงสํารวมต่อไป. แต่ถ้าเธอพิจารณาอยู่ พึงรู้อย่างนี้ว่า เราได้ทำแล้วซึ่งกรรมใดด้วยวาจา วจีกรรมของเรานี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง วจีกรรมนี้เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบากดังนี้ไซ้ เธอพึงมีปิติและปราโมทย์ ศึกษาในกุศลธรรมทั้งกลางวันและกลางคืน อยู่ด้วยวจีกรรมนั้นแหละ.

[๑๓๑] ดูกรราหุล เธอปรารถนาจะทำกรรมใดด้วยใจ เธอพึงพิจารณา มโนกรรมนั้นเสียก่อนว่า เราปรารถนาจะทำกรรมใดด้วยใจ มโนกรรมของเรานี้ พึงเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง มโนกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก กระมังหนอ. ถ้าเธอพิจารณาอยู่ พึงรู้อย่างนี้ว่า เราปรารถนาจะทำกรรมใดด้วยใจ มโนกรรมของเรานี้ พึงเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง มโนกรรมนี้เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ดังนี้ไซ้ มโนกรรมเห็นปานนี้ เธอไม่ควรทำโดย

ส่วนเดียว. แต่ถ้าเธอพิจารณาอยู่ ฟังรู้แบบนี้ว่า เราปรารถนาจะทำกรรมใด ด้วยใจ มโนกรรมของเรา^{นี้} ไม่ฟังเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง มโนกรรม^{นี้} เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบากดังนี้ไซ้ มโนกรรมเห็นปานนั้น เธอควรทำ. ดูกรราहुล แม้เมื่อเธอกำลังทำกรรมใดด้วยใจ เธอก็ฟังพิจารณามโนกรรม^{นั้น} แลละว่า เราทำอยู่ซึ่งกรรมใดด้วยใจ มโนกรรมของเรา^{นี้} ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง มโนกรรม^{นี้} เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากระมังหนอ. ถ้าเธอพิจารณาอยู่ ฟังรู้ อย่างนี้ว่า เราทำอยู่ซึ่งกรรมใดด้วยใจ มโนกรรมของเรา^{นี้} ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง มโนกรรม^{นี้} เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากดังนี้ไซ้ เธอพึงเลิก มโนกรรมเห็นปานนั้นเสีย. แต่ถ้าเธอพิจารณาอยู่ ฟังรู้ อย่างนี้ว่า เราทำอยู่ซึ่งกรรมใดด้วยใจ มโนกรรมของเรา^{นี้} ย่อมไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง มโนกรรม^{นี้} เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบากดังนี้ไซ้ เธอพึงเพิ่มมโนกรรมเห็นปานนั้น. ดูกรราहुล แม้เธอทำกรรมใดด้วยใจแล้ว เธอก็ฟังพิจารณามโนกรรม^{นั้น} แลละว่า เราได้ทำกรรมใดด้วยใจแล้ว มโนกรรมของเรา^{นี้} ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง มโนกรรม^{นี้} เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากระมังหนอ. ถ้าเธอพิจารณาอยู่ ฟังรู้ อย่างนี้ว่า เราทำได้แล้วซึ่งกรรมใดด้วยใจ มโนกรรมของเรา^{นี้} ย่อมเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง มโนกรรม^{นี้} เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากดังนี้ไซ้ เธอพึงกระดาก ละอายเกลียดในมโนกรรมเห็นปานนั้น ครั้นแล้วพึงสำรวจต่อไป. แต่ถ้าเธอพิจารณาอยู่ ฟังรู้ อย่างนี้ว่า เราได้ทำแล้วซึ่งกรรมใดด้วยใจ มโนกรรมของเรา^{นี้} ย่อมไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนบ้าง เพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เพื่อเบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่นบ้าง มโนกรรม^{นี้} เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุข

เป็นวิบากดังนี้ไซ้ เธอพึงมีปีติและปราโมทย์ ศึกษาในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งกลางวันและกลางคืน อยู่ด้วยมโนกรรมนั้นแหละ.

[๑๓๒] ดูกรราहुล สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในอดีตกาล ได้ชำระกายกรรม วจีกรรม มโนกรรมแล้ว สมณะหรือพราหมณ์ทั้งหมดนั้น พิจารณา ๆ อย่างนั้นนั่นเอง แล้วจึงชำระกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม. แม้ สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอนาคตกาล จักชำระกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม สมณะหรือพราหมณ์ทั้งหมดนั้น ก็จักพิจารณา ๆ อย่างนี้ นั่นเอง แล้วจึงชำระกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม. ถึงสมณะหรือพราหมณ์ เหล่าใด เหล่าหนึ่งในปัจจุบัน กำลังชำระกายกรรม วจีกรรม มโนกรรมอยู่ สมณะหรือพราหมณ์ทั้งหมดนั้น ก็พิจารณา ๆ อย่างนี้ นั่นเอง แล้วจึงชำระ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม. เพราะเหตุนี้แหละ ราहुล เธอพึงศึกษาว่า เราจักพิจารณา ๆ แล้วจึงชำระกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ดูกรราहुล เธอพึงศึกษาอย่างนี้แหละ.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ท่านพระราहुลมีใจยินดี ชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล.

[อ้างอิง จูฬราहुโลวาทสูตร (เรื่องพระราहुล) พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๓ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๕ มัชฌิมปิณฑาสกั - ฉบับหลวง]

เราอาจทำความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์สมัยใหม่ได้ด้วยการพิจารณา พัฒนาการและกำเนิดของมโนทัศน์เรื่อง "The I" นั่นคือ บั๊จเจกบุคคล ซึ่งในพัฒนาการของฐานคิดที่สำคัญตัวนี้จบลงตรงข้อสรุปที่ว่า บั๊จเจกบุคคล แต่ละคนนั้นสามารถ คิด ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องให้บุคคลอื่นมาชี้นำการคิด ของตน บุคคลสมัยใหม่มีคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ตามมาจากการที่เขาเป็น บั๊จเจกบุคคล เช่น เขาเป็นบุคคลที่สามารถตั้งใจหรือมีเจตนาได้ (will) เขาเป็นบุคคลที่ประธานแห่งการกระทำทางจริยธรรม (moral subject) เขาเป็นพลเมือง (citizen) ในระบบการเมือง และเขาตระหนักรู้ถึงสิทธิต่าง ๆ

ที่เขามี เป็นต้น และจากการที่เขามีความสามารถและสถานต่าง ๆ ดังกล่าว
ผลที่ตามมาอีกก็คือ บุคคลสมัยใหม่ผู้นี้จะต้องมีความรับผิดชอบต่อผล
แห่งการกระทำของตนเอง

ปรัชญาการเมือง ความคิดทางการเมือง และทฤษฎีการเมือง

ในระดับเริ่มต้นนั้น เราอาจจะยังไม่ต้องให้ความสนใจมากนักเกี่ยวกับความหมายเฉพาะและความแตกต่างระหว่าง ปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) ความคิดทางการเมือง (Political Thought) และทฤษฎีการเมือง (Political Theory) ซึ่งอาจจะไม่ได้มีความแตกต่างกันไปมากนักถ้าสังเกตในเชิงชื่อที่ใช้เรียกกลุ่มสาขาวิชาการที่มีการเรียนการสอนกันในมหาวิทยาลัย นั่นคือ ทฤษฎีการเมืองและความคิดทางการเมืองเป็นชื่อที่ใช้ในคณะวิชาทางด้านรัฐศาสตร์ ในขณะที่ปรัชญาการเมืองเป็นชื่อที่ใช้เรียกเนื้อหาการเรียนการสอนเดียวกันแต่กระทำในคณะวิชาทางด้านปรัชญา

ความหมายเฉพาะทางของคำเหล่านี้จะเป็นสิ่งสำคัญในเนื้อหาและการศึกษาวิเคราะห์สำหรับระดับที่สูงขึ้น นักคิดและนักวิชาการทางการเมืองหลายคนใช้คำเหล่านี้ในความหมายเฉพาะ มีผลในการแยกแยะและสร้างความชัดเจนในทางเนื้อหาของความคิดเกี่ยวกับการเมือง รวมทั้งผลการศึกษาวิเคราะห์ทางวิชาการที่ตามมา ตัวอย่างเช่น สำหรับบางคน ปรัชญาการเมืองเป็นการค้นหาความจริง (truth) เกี่ยวกับการเมือง ในขณะที่ความคิดทางการเมืองเป็นเรื่องของความเห็นของคนเฉพาะกลุ่มและเป็นความเห็นที่มาจากรือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชน

นอกเหนือจากประเด็นเรื่องความแตกต่างในความหมายและการใช้งานของคำว่า ปรัชญาการเมือง ความคิดทางการเมือง และทฤษฎีการเมือง แล้วคำเหล่านี้ยังมีเครือข่ายสัมพันธ์กับแนวคิดหรือความคิดแบบอื่น ๆ ที่อยู่ในเรื่องของการเมืองกับความคิด เช่น จริยธรรม (ethics) ศีลธรรม (morality) ปรัชญามานุษยวิทยา (philosophical anthropology) อุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology) ประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (history of political thought) และประวัติศาสตร์

ความคิด (history of ideas) เป็นต้น

สิ่งที่เราควรให้ความสนใจในระดับนี้ จึงอาจจะไม่ใช่ความหมายและเนื้อหาทางเทคนิคเฉพาะทางของวิชาปรัชญาการเมือง ความคิดทางการเมืองหรือทฤษฎีการเมือง แต่อาจจะเริ่มต้นจากคุณลักษณะทางความคิดที่สาขาวิชาเหล่านี้ ซึ่งในทีนี้จะเรียกรวมกันไปเลยว่า ทฤษฎีการเมือง มีร่วมกันตัวอย่างเช่น สภาวะทางปทัสสถาน (normativity) ของทฤษฎีการเมือง รวมทั้งประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากสภาวะดังกล่าว

มนทัศน์จำนวนมากในทฤษฎีการเมืองเป็นมนทัศน์เชิงคุณค่า (normative value) แต่อ้างหรือวางอยู่บนฐานคิดที่เน้นความเป็นสากล (universality) นั่นคือ ผู้คิด กระทำการตัดสินเชิงคุณค่า ต่อประเด็นหรือปัญหาที่เกี่ยวกับการเมืองและสังคม โดยนำมนทัศน์ เช่น ความดี ความยุติธรรม หรือความชอบธรรม เข้ามาใช้

ให้ p เป็นความคิดหรือผลแห่งการคิด² ที่แสดงออกมาได้ในรูปของประโยคหรือกลุ่มประโยค และเราสามารถทำความเข้าใจความคิดนี้ได้โดยสกัดหรือสรุปออกมาเป็นข้อความหรือกลุ่มข้อความที่มีความหมายชัดเจน เราจะพบว่า ผู้คิด มีความเห็นว่า p หรือ ผู้คิด ตัดสินว่า p และการที่ผู้คิดพูดถึงหรือนำเสนอว่า p นั้น ผู้คิด เชื่อว่าหรือคิดว่า p ด้วย โดยที่เราอาจจะพบได้ อีกว่า p นั้นอยู่ในรูปของ "ควร" "ไม่ควร" "มีสิทธิใน" เป็นต้น

การคิดอย่างเป็นระบบ การใช้เหตุผลที่ดี และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมนทัศน์ที่สำคัญทางทฤษฎีการเมือง จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เราเข้าใจความคิดทางการเมือง รวมทั้งการคิดเกี่ยวกับการเมืองโดยตัวเราเอง ได้มากขึ้น

² ดูบทที่ 1 ข้างบน